

Nr 48–50
år 1971

Nr 4 om tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst	153
Nr 5 ang. utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ekonomiskt försvar	161
Nr 6 ang. ändring i förordningen om oljelagring m. m.	161

Socialutskottets betänkanden

Nr 2 ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1970 vid dess femtiofjärde sammanträde fattade beslut	161
Nr 3 om vård av ungdomsvårdsskolelever i eget hem	161

Kulturutskottets betänkande

Nr 3 ang. anslag till stöd till idrotten	161
--	-----

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 17 ang. kostnadsfördelningen inom miljövården	185
Nr 18 ang. nedskräpningen i Öresund m. m.	194
Nr 19 ang. nordiskt miljövärdscentrum	194

Tisdagen den 23 mars

Kl. 16.00

§ 1 Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. nästa veckas sammanträden, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Det bordläggningsplenium, som i den preliminära planen utsatts till tisdagen den 30 mars kl. 16.00, tar sin början kl. 13.00 för att bereda tid för besvarande av bl. a. interpellation och enkel fråga angående den statliga företagsamheten.

Onsdagen den 31 mars kl. 10.00 hålls en utrikes- och handelspolitisk debatt. Vid sammanträdet, som efter sedvanligt middagsuppehåll fortsätter på kvällen, upptas även utskottsbetänkanden till avgörande.

Sammanträdet torsdagen den 1 april kl. 13.00 inleds med en frågestund, varefter utrikesutskottets betänkande angående utvecklingshjälpen behandlas. Då avsikten är att också andra utskottsärenden skall företas till avgörande vid torsdagens sammanträde kommer kvällsplenium att anordnas.

Fredagens arbetsplenium, som planenligt börjar kl. 10.00, kommer att avslutas omkring kl. 15.30. De ärenden som därvid inte medhinns företas till avgörande vid första arbetsplenium efter påsk, dvs. onsdagen den 14 april. Sammanträdet sistnämnda dag tar sin början kl. 11.00.

Såsom tidigare meddelats blir sammanträdet nu på fredag, den 26 mars kl. 10.00, ett bordläggningsplenium endast under förutsättning att alla på föredragningslistan för onsdagen den 24 mars upptagna ärenden medhinns vid onsdagssammanträdet. I motsatt fall anordnas i enlighet med den ursprungliga planen ett arbetsplenium fredagen den 26 mars kl. 10.00. Därvid behandlas dels från onsdagen uppskjutna ärenden och dels – om tiden det medger – skatteutskottets och civilutskottets betänkanden angående skattebrottslag m. m. Sammanträdet fredagen den 26 mars kommer att avslutas senast omkring kl. 15.30.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 23 mars – 2 april 1971 för enskild angelägenhet av vikt.

Stockholm den 22 mars 1971

John Eriksson i Bäckmora

Kammaren biföll denna ansökan.

Tisdagen den
23 mars 1971

Ang. skyddsmas-
ker och barn-
skydd för civil-
befolkningen

§ 4 Herr talmannen meddelade, att herr *Johansson* i Norrköping enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 22 mars -- den 4 april.

Herr *Johansson* i Norrköping beviljades erforderlig ledighet från riksdagsarbetet.

§ 5 Ang. skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen

Herr försvarsministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Gernandts* (c) den 11 februari framställda interpellation, nr 48, och anförde:

Herr talman! Herr Gernandt har frågat mig om jag är beredd att redogöra för motiveringen till den i förhållande till civilbefolkningens antal ringa tillgången på och långsamma anskaffningstakten av skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen.

I interpellationen framhåller herr Gernandt bl. a. att det är många instruktörens erfarenhet från den självskyddsutbildning som meddelas allmänheten, att en viss oro finns över att tillgången på skyddsmasker är så begränsad som den för närvarande är.

Upprepade ansträngningar har gjorts för att genom internationella överenskommelser söka förhindra användning av stridsgaser. Allt fler nationer har anslutit sig till 1925 års överenskommelse, som fördömer användning av kemiska stridsmedel. I Förenta nationerna har generalförsamlingen tagit upp frågan och prioriterat frågans behandling. Det finns således en stark internationell opinion mot att använda stridsgaser. Det är en väsentlig utgångspunkt när vi bedömer sannolikheten för angrepp med dessa slag av stridsmedel.

Vid planeringen av vårt befolkningsskydd i händelse av ett framtida krig har vi trots de internationella överenskommelserna och opinionen inte ansett oss kunna bortse från att det kan finnas risk för att stridsgaser användes. I det läge som nu råder har det emellertid, bl. a. med hänsyn till internationella jämförelser, inte ansetts vara påkallat att anskaffa skyddsmasker till hela befolkningen. Till den uppfattningen kom också 1965 års försvarsutredning. De nuvarande riktlinjerna för anskaffning och lagerhållning av skyddsmasker grundar sig på denna uppfattning. Riktlinjerna innebär att den befintliga tillgången på skyddsmasker kan vidmakthållas och att föråldrad materiel efter hand ersätts med ny. Vidare vidtas åtgärder för att inom rimlig tid kunna anskaffa skyddsmasker åt hela befolkningen, om de säkerhetspolitiska förhållandena – dvs. närmast bedömningen av sannolikheten för att stridsgaser kommer att användas – skulle ändras och motivera en dylik anskaffning. Utöver detta individuella skydd är våra normalskyddsrum försedda med filteranordningar och gasfång, så att ett kollektivt skydd mot stridsgaser finns i dessa.

Frågan om behovet av skydd mot stridsgaser övervägs för närvarande vid den planering av befolkningsskyddet som civilförsvarsstyrelsen fått i uppdrag att utföra. Resultatet av dessa studier kommer närmast att föreläggas 1970 års försvarsutredning och prövas i sådant sammanhang.

Det är för tidigt att nu uttala sig om vilka riktlinjer för anskaffning av skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen som kan komma att gälla i fortsättningen. Frågan kommer att noga övervägas tillsammans med övriga frågor som är betydelsefulla för befolkningens skydd i händelse av ett krig.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Det kändes angeläget att fästa uppmärksamheten på den reaktion som vanligen visas från allmänheten, då det vid civilförsvarskurser framkommer att antalet skyddsmasker för närvarande endast räcker till cirka en tredjedel av landets civilbefolkning och att det inte finns några barnskydd.

Statsrådet åberopar, och det med all rätt, i sin förklaring den starka internationella opinionen mot att använda stridsgaser och hänvisar till de pågående förhandlingarna i FN:s generalförsamling. Det gjorde även jag i interpellationen, och många förstår också att skyddsmaskbehovet i den situationen är en mycket känslig avvägningsfråga. Men det är lika angeläget att åstadkomma förbud mot bakteriologisk krigföring och användning av kärnvapen.

Även om statsrådet inte nämnde kärnvapen i sitt svar, så vet vi ju bägge två att skyddsmasken också skall skydda mot inandning av radioaktivt stoft, som kan uppkomma vid kärnvapenexplosioner. Och tyvärr finns det ju stora mängder kärnvapen här och var på vårt oroliga klot.

En ytterligare avsikt med min interpellation har jag tidigare berört endast under hand. Att anskaffa exempelvis 3 miljoner skyddsmasker kostar ca 100 miljoner kronor. Det är mycket pengar, och de kan naturligtvis behövas till andra ändamål än just skyddsmasker. Men det går kanske att förena ont med gott. Vi vet ju att skyddsmaskens formpressade ansiktsdel är en specialprodukt för maskiner inom gummiindustrin. Den tillverkningen är relativt snabb. Men skyddsmasken består ju också av en relativt komplicerad nacksele med band och spännen. Den behöver även en förvaringsanordning, som inte heller består av gummi. Barnskydden för spädbarn förväntas bli en bagliknande väska med axelrem. Skyddet för något större barn kan tänkas som en typ av anorak med filter och andningsventil.

De här uppräknade detaljerna hör lämpligen mera hemma i textilindustrin än i gummiindustrin och borde därför kunna göras till arbetsobjekt för nedläggningshotade företag inom vävtextilbranschen. Det är min förhoppning att statsrådet vill ha den tillverkningsmöjligheten i åtanke, och om så blir fallet har den här interpellationen kanske haft någon nytta med sig.

Tack ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
23 mars 1971

*Ang. planerna på
en plutonium-
fabrik på Väst-
kusten*

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara fru Erikssons i Stockholm (s) den 20 januari framställda interpellation. nr 29, till herr civilministern, och anförde:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat civilministern om han är villig att införa riksdagen redogöra för de konkreta planerna på en plutoniumfabrik på Västkusten med hänsyn till miljörisk och till vår allmänna försvarspolitiska inställning till kärnvapen.

Eftersom fru Erikssons interpellation gäller syftet med en sådan anläggning snarare än dess lokalisering från plansynpunkt har frågan överlämnats till mig för besvarande.

Jag vill först påpeka att benämningen plutoniumfabrik är något oegentlig, och jag kommer därför här att tala om upparbetningsanläggningar. Dessa anläggningar har till uppgift att bearbeta de bränsleelement av uran, som använts i atomreaktorer. Genom strålningen i reaktorn nybildas plutonium i elementen, som också blir starkt radioaktiva. Vid upparbetning avskiljs plutoniet och resterande uran från de radioaktiva avfallsprodukterna för att återanvändas som reaktorbränsle. Avfallsprodukterna tas om hand och förvaras på betryggande sätt så länge de kan medföra risker för omgivningen. Upparbetningen utgör alltså en såväl ekonomiskt som säkerhetsmässigt motiverad del av den s. k. bränslecykeln för reaktorer.

Det svenska atomenergiprogrammet har innefattat vissa insatser på upparbetningsområdet, främst deltagandet i det internationella Eurochemiprojektet i Belgien. Dessutom gjorde AB Atomenergi i början av 1960-talet en projektstudie för en svensk anläggning, som ledde fram till att viss mark inköptes för ändamålet vid Sannäs fjorden i Tanums kommun i Bohuslän. Projektet kom emellertid inte att realiseras. De utbrända elementen från svenska reaktorer skickas utomlands för upparbetningen.

I april 1970 tillsattes en arbetsgrupp inom jordbruks-, civil- och industridepartementen med uppgift att göra en förnyad bedömning av upparbetningsfrågan. Bakgrunden härtill var främst att den ovisshet om den framtida användningen av AB Atomenergis markområde i Sannäs, som uppkommit genom att förutsättningarna för en svensk anläggning ändrats, vållade problem för den lokala och regionala planeringen. I gruppens uppdrag ingick även att belysa upparbetningens industripolitiska och energipolitiska aspekter mot bakgrund av den stora planerade atomkraftutbyggnaden i vårt land.

Gruppen har nu lagt fram sin rapport. I rapporten anges tidpunkten då det svenska behovet av upparbetningstjänster väntas ge ekonomiskt underlag för en anläggning till omkring år 1990. Före denna tidpunkt kommer sannolikt vårt behov av upparbetningstjänster att tillgodoses utomlands, om detta kan ske på godtagbara villkor. Även efter år 1990 är en sådan lösning tänkbar. Insatserna inom landet kan begränsas till att vidmakthålla viss teknisk kompetens och att följa den internationella utvecklingen. Arbetsgruppen förutser att framtida upparbetningsanläggningar kommer att utföras så att praktiskt taget allt utsläpp elimineras

och att anläggningarna inte får någon hälsofarlig radioaktiv omgivningspåverkan vid normal drift.

Det område vid Sannäs fjorden som i början av 1960-talet förvärvades av AB Atomenergi tillgodosåg de mycket stränga säkerhetskrav, som man med dåvarande teknik och erfarenhetsunderlag hade anledning att räkna med. Arbetsgruppen framhåller att man -- om och när en svensk anläggning blir aktuell -- får göra en ny utvärdering av lämpliga förläggningsplatser.

Arbetsgruppen pekar allmänt på att samlokalisering av uppberetningsanläggningar och atomkraftverk kan anses som en reell möjlighet som erbjuder övervägande fördelar. Detta bör beaktas bl. a. i det planeringsarbete rörande lokalisering av atomkraftverk som för närvarande pågår inom centrala driftledningen. Med hänvisning till att Sannäsområdet är ett av de få områden i Sverige som med visshet uppfyller de tekniska och säkerhetsmässiga förläggningsskraven för en uppberetningsanläggning anser emellertid arbetsgruppen att det tills vidare bör behållas i statens ägo.

Enligt min mening ger arbetsgruppens rapport en värdefull belysning av hela uppberetningsfrågan, bl. a. genom att klarlägga den internationella utvecklingen avseende såväl utbud och efterfrågan på uppberetningsjänster som teknik och säkerhetsfrågor. Detta ger ett bättre underlag för att bedöma tidpunkten då en svensk anläggning kan bli aktuell. Med hänsyn till att denna tidpunkt av allt att döma är avlägsen anser jag att det saknas tillräckliga skäl att reservera markområdet i Sannäs för en uppberetningsanläggning. Som framgår av rapporten väntas dessutom den tekniska utvecklingen på uppberetningsområdet medföra ökad frihet vid ett framtida platsval. Jag vill i sammanhanget erinra om riktlinjerna för den fysiska planeringen på Västkusten, som innebär att kuststräckan Lysekil--Strömstad bör hållas fri från miljöstörande industri.

Arbetsgruppen har inte haft anledning att gå in på frågan om användningen av plutonium för militära ändamål. Jag vill också understryka att denna fråga helt saknar betydelse för ställningstagandet till en svensk uppberetningsanläggning nu eller i framtiden. Sverige har anslutit sig till fördraget om förhindrande av spridning av kärnvapen, vilket innebär ett åtagande för oss att avstå från kärnvapen och att ställa hela vårt atomenergiprogram under internationell kontroll genom Internationella atomenergiorganet (IAEA). Förhandlingar härom pågår för närvarande, vilket interpellanten såsom sakkunnig åt den svenske chefsförhandlaren känner väl till. Resultatet väntas bli att ett kontrollavtal träffas med giltighet från våren 1972. Enligt detta avtal kommer alla atomenergianläggningar i Sverige och alla större innehav av uran och plutonium att inspekteras regelbundet.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är sällan man får ett svar som på alla punkter är så klart och tillfredsställande som det jag nu fått. Jag ber att få tacka för det.

Tidpunkten då det skulle vara lönsamt att i Sverige bygga en uppberetningsanläggning har ju angivits olika. Från början tänkte man att

Nr 48

Tisdagen den
23 mars 1971

*Ang. planerna på
en plutonium-
fabrik på Väst-
kusten*

Tisdagen den
23 mars 1971

*Ang. planerna på
en plutonium-
fabrik på Väst-
kusten*

det var 1970, och i ett interpellationssvar 1969 angav man tidpunkten till 1975. I en promemoria i dessa frågor som jag sett angav man tidpunkten till 1980, och nu säger man 1990.

Detta är ytterst tillfredsställande och lugnande för dem som trott att frågan om en uppberedningsanläggning kunde vara aktuell i dag. Industriministern drar den slutsatsen av denna förskjutning att det saknas skäl att fortsätta att reservera markområde för en sådan anläggning vid Sannäs på Västkusten. Detta är synnerligen tillfredsställande för dem som sett detta som ett allvarligt miljöhot.

Industriministern hänvisar också till att teknologin utvecklas, så att man säkerligen kan ställa andra och kanske inte så vittgående krav på den plats där man skall placera en uppberedningsanläggning när man kommer fram till 1990. Detta leder som sagt till den slutsatsen att vi inte har anledning att i dag räkna med en anläggning i Sannäs.

Det är dyrt att skeppa bort utbrända bränsleelement till anläggningar i Belgien och England eller vart man skickar dem, och det är givet att där man har militär användning av plutoniet blir det lönsammare, totalt sett. Därför har människor dragit den slutsatsen att vi nu kanske kommit närmare ett beslut eller helt enkelt till en vändning av uppfattningen när det gäller frågan om att skaffa egna atomvapen. Därför har resonemanget kommit i gång att vi möjligen avsåg att ändra vår inställning i denna fråga. Industriministern hänvisar till att vi har anslutit oss till icke-spridningsavtalet och självklart är underkastade en mycket stark kontroll för de reaktorer vi har för framställning av kärnenergi. Detta är, ansåg industriministern, en garanti för att det inte skett någon ändring i vår inställning och för att en sådan ändring inte heller kan ske opåttalt. Det beror naturligtvis helt och hållet på i vems händer den politiska ledningen ligger. Jag skulle tro att det i dag inte finns något parti här som ändrat uppfattning i frågan om ett svenskt atomvapen. Men även detta perspektiv av 1990 som den tidpunkt då man skulle kunna räkna med en uppberedningsanläggning hos oss stärker också känslan av att vi nu för överblickbar tid kategoriskt sagt ifrån att det inte kan bli tal om att skaffa svenska atomvapen av egen produktion. Svaret bör kunna lugna människorna även på denna punkt.

Både miljöhotet och hotet om en ändrad inställning till atomvapenfrågan har fått en klar dementi genom detta svar. Jag hoppas att svaret kommer att uppmärksammas överallt där man funderat över dessa frågor, och jag är ytterst tacksam för det klara besked som jag fått.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Den 4 december 1969 fick jag svar på en interpellation angående en eventuell uppberedningsanläggning i Sannäs. En av de frågor som jag hade ställt till civilminister Lundkvist var om han ville medverka till en förutsättningslös utredning om alternativa lokaliseringssorter för en anläggning av denna typ, där hänsyn skulle tas till riksplaneringens syften och miljövärdens krav. Svaret från statsrådet Lundkvist då innehöll besked om att ett eventuellt beslut om uppförande av en uppberedningsanläggning i Sverige inte skulle aktualiseras, som fru Eriksson i Stockholm nyss sade, före år 1975. Svaret slutade med beskedet: "Att

tillsätta ytterligare utredningar i frågan är inte aktuellt.”

Vid det tillfället hävdade jag att det var olyckligt att oklarhet under så lång tid skulle råda om hur marken i Tanum kunde disponeras. Med tanke på de skyddszoner som då diskuterades innebar osäkerheten om markdispositionen stora bekymmer för det fortsatta planerandet. Min upprepade hemställan då var att frågan skulle snabbbehandlas för att man skulle få ett beslut så fort som det över huvud taget var möjligt. Det ledde inte till något positivt svar då.

Av dagens interpellationssvar framgår emellertid att frågan ånyo togs upp i kanslihuset redan fyra månader efter det att denna debatt hade förts. Resultatet blev att en arbetsgrupp inom jordbruksdepartementet, civildepartementet och industridepartementet tillsattes med uppgift att göra en förnyad bedömning av uppberedningsfrågan. Statsrådet Wickman säger att bakgrunden till denna åtgärd främst var ovisshet om den framtida användningen av AB Atomenergis markområde i Sannäs.

Jag vill, herr talman, med tacksamhet inregistrera att framstöten i december 1969 ledde till ett snabbare resultat än vad statsrådet Lundkvist då ville lova. Vi har inte behövt vänta till 1975. Besked har givits om att en uppberedningsanläggning i varje fall inte är aktuell före 1990 och att då en ny utvärdering av lämpliga förlägningsplatser skall göras. Min fråga från 1969 har i dag, drygt ett år senare, besvarats på det sätt som jag hoppades att den skulle ha blivit besvarad vid det tillfället.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Wirtén just har sagt. Men det finns en mening i statsrådets interpellationssvar som har förvånat mig en smula och som jag därför vill ställa en fråga om.

Herr Wickman säger: ”Jag vill i sammanhanget erinra om riktlinjerna för den fysiska planeringen på Västkusten, som innebär att kuststräckan Lysekil—Strömstad bör hållas fri från miljöstörande industri.”

Går man till den kommunikén som jag antar att herr Wickman syftar på, är bilden en något annan. Han avser rimligen beslutet att upplåta Brofjorden och delarna där omkring för raffinaderi och oljeindustri. Men i kommunikén den 25 november 1970 stod det följande: ”Innebörden av beslutet är att ytterligare ett industriområde öppnas på Västkusten samtidigt som återstående delar av kusten för framtiden hålls fria från sådana verksamheter som står i konflikt med rörligt friluftsliv, fritidsbebyggelse och naturvårdsändamål.” Det kan bara tolkas på ett sätt: resten av Bohuskusten, bl. a. från Lysekil till gränsen mot Norge, skall hållas fri från miljöhotande industri.

Det var ett bra besked. Att ta in supertankers i Brofjorden och lägga ett raffinaderi vid strandkanten på Lysehalvön var fel. Men tanken att resten av Bohuskusten skulle sparas, den var riktig.

Nu fanns det också en annan formulering i kommunikén. Man sade att ”kuststräckan Lysekil—Strömstad” skulle sparas och främst ”tjäna fritidslivets intressen”. När kommunikén utfärdades så var det inte många som ville tolka de här båda meningarna som en motsättning. Regeringen avsåg — det trodde jag och det trodde nästan alla — att spara resten av Bohuskusten upp till gränsen mot Norge.

Tisdagen den
23 mars 1971

*Ang. planerna på
en plutonium-
fabrik på Väst-
kusten*

Men nu i dag säger industriministern uttryckligt att det är "kuststräckan Lysekil-Strömstad" som skall hållas fri från miljöstörande industri.

Får jag då fråga herr Wickman: Betyder det att regeringen nu har övergivit sitt löfte i kommunikén från den 25 november 1970 att "återstående delar av kusten för framtiden hålls fria från sådana verksamheter som står i konflikt med rörligt friluftsliv, fritidsbebyggelse och naturvårdsändamål"? Har ni nu senare bestämt er för att lämna ut sträckan norr om Strömstad för den oljeindustri som nu trycker på och vill exploatera det området?

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Herr Ahlmarks fråga är ju riktad till civilministern, och eftersom han inte är i kammaren skall jag ge mitt industriministeriella svar på den i stället.

Det finns inget beslut fattat, herr Ahlmark, om någon oljekonsumerande industri i Strömstad. Det finns heller inte i dagsläget något beslut om att en sådan industri inte skall komma till stånd i Strömstad. Därför får vi tillfälle att återkomma till den här frågan. Jag kan hänvisa till formuleringen i mitt interpellationssvar, att det är sträckan Lysekil-Strömstad som har undantagits ifrån miljöstörande industrier i den föreliggande riksplaneringen.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag är faktiskt litet bekymrad över det intetsägande svar som industriministern gav. Jag citerade ju ur den kommuniké som regeringen utfärdade den 25 november förra året och som jag antog att industriministern hänvisade till, nämligen kommunikén i samband med Brofjordenbeslutet. Då sade man att vi skall öppna ytterligare ett industriområde på Västkusten "samtidigt som återstående delar av kusten för framtiden hålls fria" etc., alltså "återstående delar" av kusten.

I dag säger då industriministern: Ja, det är "kuststräckan Lysekil-Strömstad" som skall hållas fri. Men varje vän av ordning frågar sig då naturligtvis: Den bit ni har skurit bort från den 25 november förra året till i dag, alltså sträckan norr om Strömstad, har ni nu bestämt er för att upplåta den till oljeindustrin?

Ja, det är inget beslutat om detta, säger industriministern, vare sig för eller emot.

Men i och med att ni inte har bestämt er att säga nej till oljeindustri i strandkanten norr om Strömstad så har ni alltså gjort en reträtt från det stort uppslagna beslut som ni fattade den 25 november 1970. Det finns nämligen långtgående planer på att ta in supertankers för olja också i norra Bohuslän i närheten av Strömstad. Skandinaviska elverksbolaget vill i Nordby vid gränsen till Norge bygga ett mycket stort värmekraftverk. Den olja som man då behöver skall fraktas till en hamn i Singlefjorden, där man, enligt uppgift, skall ta in 100 000-tonnare.

För att komma till den oljehamnen skulle supertankers stryka tätt intill Bohuskusten längs en sträcka av 40 kilometer, enligt en utredning som riksdagens upplysningstjänst har gjort. Om ett sådant fartyg

havererade där skulle skadorna för norra Bohuslän kunna bli katastrofala. När regeringen sade ett ja till raffinaderiet vid Brofjorden lovade man alltså samtidigt att hålla norra Bohuskusten fri från nya, väldiga oljehot. Nu i dag ser vi hur litet det löftet kan bli värt.

Om sjöfartsverket lyckas mäta ut en ränna för supertankers till området vid Strömstad, då finns det alltså, enligt herr Wickman i dag, en risk att regeringen än en gång improviserar bort en oersättlig del av den svenska Västkusten.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Jag skall inte nu ta upp någon debatt med herr Ahlmark om den lokalisering av ett eventuellt oljekraftverk som han har dragit in i diskussionen om den eventuella uppbyggnadsanläggning som tidigare skulle placeras i Tanum. Det är bara ett konstaterande jag vill göra. Herr Ahlmark har citerat ur regeringens kommuniké i samband med beslutet om att medge OK att placera sitt raffinaderi i Brofjorden. Men det hade varit bra om herr Ahlmark då hade citerat även de andra delarna, som han nu säger att industriministern har ändrat på. På s. 2 i den kommunikén står att "kuststräckan Lysekil-Strömstad bör likaledes enligt regeringens mening hållas fri från omfattande industrialisering för att även i fortsättningen kunna tjäna fritidslivets intressen".

Det finns alltså i denna kommuniké klart belägg för att regeringen har uttalat sig om kuststräckan Lysekil-Strömstad och inte, som herr Ahlmark definitivt vill göra gällande, om kuststräckan från Lysekil upp till Idefjorden.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Herr Mattsson har alldeles rätt i att vad han citerade finns på s. 2 i kommunikén. Jag citerade också detta i mitt första inlägg. Men jag sade att jag den 25 november förra året hade hoppats att det inte var en motsättning mellan vad regeringen sade på s. 1 i sin kommuniké och vad man sade på s. 2, utan att man avsåg att spara *hela* Bohuskusten norr om Lysekil för bl. a. fritidslivets intressen och icke tillåta miljöhotande industri där.

I dag har vi av industriministern fått reda på att det var det som stod på s. 2 som gällde och inte det som stod på s. 1. Det beklagar jag.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Detta är en alldeles speciell form av exegetik som herr Ahlmark bedriver. Det är verkligen ingen motsättning mellan s. 1 och s. 2 i kommunikén från den 25 november – jag fick också fram den just nu.

Vad innebär beslutet den 25 november, herr Ahlmark? Det innebär "att ytterligare ett industriområde öppnas på Västkusten samtidigt som återstående delar av kusten för framtiden hålls fria från sådana verksamheter . . ."

I Strömstadsregionen är redan ett industriområde öppnat. Om herr Ahlmarks omsorg om miljö och friluftsliv innebär att han vill döma Strömstadsregionen till industriell avmattning och förtvining så skall herr Ahlmark säga det – det är i varje fall inte och kommer aldrig att bli regeringens politik.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det finns väl annan industri än oljeindustri för Bohuskusten. När det sades av regeringen att "återstående delar av kusten för framtiden hålls fria" m. m. var det väl ingen enda människa som tolkade det så, att det gällde sträckan upp till Strömstad men att sträckan norr om Strömstad redan är förstörd, att där kan man lägga hur mycket oljeindustri som helst, ta in vilka supertankers som helst. Men den tolkningen gjorde ingen på den presskonferens, där regeringen förklarade den här kommunikén. När statsrådet fick frågor om de här sakerna antydde han inte med ett ord att detta var tolkningen av sidan 1 i kommunikén. Att man nu *uttryckligt* har undantagit kuststräckan mellan norska gränsen och Strömstad från det besked man gav den 25 november förra året är delvis en politisk nyhet som industriministern har meddelat här i kammaren i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 29 till inrikesutskottet,
nr 33 och 39 till kulturutskottet,
nr 43 till försvarsutskottet samt
nr 57 och 58 till civilutskottet.

§ 8 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 26, skatteutskottets betänkanden nr 13–15, försvarsutskottets betänkanden nr 1–6, socialutskottets betänkanden nr 2 och 3, kulturutskottets betänkande nr 3, utbildningsutskottets betänkanden nr 1 och 2, jordbruksutskottets betänkanden nr 17–19, näringsutskottets betänkanden nr 3–5 samt inrikesutskottets betänkande nr 6.

§ 9 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 86–88.

§ 10 Herr talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden nr 1 och 2 skulle uppföras näst efter inrikesutskottets betänkande nr 5 på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 11 Interpellation nr 89 ang. åtgärder för att minska motsättningarna på arbetsmarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Herr BOHMAN (m), som yttrade:

Herr talman! Vårt lands ekonomi präglas av starka spänningar. Den offentliga sektorns snabba expansion har begränsat investeringsutrymmet. Den hårda kreditmarknadspolitik under 1969 och 1970 har försvårat näringslivets kapacitetsutbyggnad. Detta har i förening med internationellt sett högt uppdriven inflation lett till besvärande bytes- och betalningsbalansproblem som begränsar den konjunkturpolitiska handlingsfriheten. Inflationen och det hårda skattetrycket, särskilt den

orimliga beskattningen av löneökningar, marginalskatter -- en av inflationens främsta drivkrafter -- har undergrävt löneinkomsternas köpkraft.

Detta utgör bakgrunden till det komplicerade förhandlingsläget och till motsättningarna på arbetsmarknaden. Spännvidden mellan arbetstagarorganisationernas krav och arbetsgivarnas bud är mycket stora, ej blott på stats- och kommunaltjänstemannaområdet utan också på LO-området. Kompensationskrav från olika gruppers sida korsar varandra. Till bilden hör också anspråk från de i inkomsthänseende eftersatta grupperna på jordbruksområdet.

Det är obestriddigt, att betydande inkomsttagargrupper fått vidkännas standardsänkning -- mätt i nettolönens köpkraft -- under de senaste åren. Den s. k. skattereformen har bl. a. genom prisutvecklingen och den kommunala utdebiteringens höjning fått andra effekter än vad som utlovats. Även innevarande år motses fortsatta prisstegringar. Gällande förordnande om prisstopp utlöper den 31 mars.

Genom riksdagens den 11 mars antagna fullmaktslag har konflikten mellan staten-avtalsverket samt SACO och SR "nedfrysts" under sex veckor. Beredskapslagen har alltså åstadkommit en frist för ytterligare förhandlingar i fråga om berörda organisationer och lönevillkoren i övrigt på större delen av arbetsmarknaden. Nås vid dessa överläggningar ingen rimlig bas för uppgörelse är fältet öppet för nya stridsåtgärder och eventuella regeringsingripanden i den fria förhandlingsrätten.

Finansminister Gunnar Sträng förklarade i ett uttalande i Örebro den 16 mars, att så sammanflätat som vårt lönesystem är, kan ingen enskild grupp göra anspråk på att med fackliga stridsmedel bryta sig ut från en gemensam bedömning av det tillgängliga utrymme, som skall fördelas bland alla. Vi lever -- framhöll han -- i en tid där den ekonomiska politiken och den stabila samhällsekonomin i långa stycken avgörs av lönesektorns förhandlingar. Resultatet av dessa förhandlingar måste anpassas till det utrymme som en lugn utveckling, fri från löne- och prisinflation, medger. Han menade, att en uppgörelse måste samordnas i slutskedet och fördelningen mellan grupperna accepteras av medborgarkollektivet i stort.

Av uttalandet kan dragas den slutsatsen att regeringen inte utesluter möjligheten att motsättningarna på arbetsmarknaden skulle kunna leda till ytterligare ingripanden från regeringens sida, exempelvis förslag att upphöja medlingsbud till lag. Sådana åtgärder skulle i realiteten innebära att den fria förhandlingsrätten avskaffades.

Den svenska ekonomin tål inte lönelyft av den storleksordning som angivits vid de pågående förhandlingarna. Bidragande orsaker till de framförda kraven är som redan nämnts de delvis oförenliga strävandena att ge eftersatta löntagargrupper en snabbare standardförbättring än andra utan att någon inkomsttagargrupp skall behöva få sin standard sänkt samt kraven på kompensation för prisstegringar och skattehöjningar.

Moderata samlingspartiet har hävdats att rådande ekonomiska situation och de från olika håll framförda motstridiga kraven borde föranleda åtgärder från statsmakternas sida inriktade på att åstadkomma en *frivillig överenskommelse* mellan samtliga berörda parter i syfte att nå en för

samhällsekonomin och fortsatt utveckling nödvändig gemensam lösning. För detta ändamål borde regeringen inkalla en stabiliseringspolitisk konferens med representanter för de demokratiska oppositionspartierna, näringslivet och arbetsmarknadens parter. Återställd balans i ekonomin kräver i dag en samordning av skatter, priser, löner, statsutgifter och de besparingsåtgärder i övrigt som kan vara finanspolitiskt behövliga. Åtgärder av detta slag har tidigare förekommit i Sverige. Under det senaste kriget träffade således den dåvarande samlingsregeringen överenskommelse med representanter för arbetstagarorganisationerna, näringslivet och jordbrukets organisationer för att komma till rätta med den då föreliggande inflatoriska utvecklingen och därav föranledda problem, besläktade med de just nu aktuella.

Om icke åtgärder av här angivet slag vidtages kan motsättningarna på arbetsmarknaden och inom samhället i övrigt snabbt leda till en utveckling där statsmakterna anser sig vara i ett tvångsläge med starkt begränsad handlingsfrihet. Så var fallet då fullmaktslagen genomfördes för någon vecka sedan. En liknande, av regeringens bristande ansvarskänsla och passivitet föranledd utveckling *måste* förebyggas.

Med åberopande av vad här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsministern rikta följande interpellation:

Är regeringen beredd att ofördröjligen vidtaga åtgärder för att det svenska samhället inte skall behöva råka i ett sådant tvångsläge att krav på ytterligare samhällsngripanden på arbetsmarknaden behöver aktualiseras?

Herr statsministern PALME erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag ber att få till herr Bohman säga att för dagen uttalar regeringen sitt fulla förtroende för de medlingskommissioner som enligt beprövade metoder på den svenska arbetsmarknaden försöker finna vägar till en fredlig lösning av arbetsmarknadskonflikten.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Får jag fråga statsministern om detta korthuggna svar skall betraktas som svar på en interpellation som kammaren ännu inte har lämnat sitt medgivande till att den får framställas.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag har tidigare varit med om att man har kunnat svara på en interpellation omedelbart när den har framställts. I den mån jag skulle ha avvaktat att ett medgivande om interpellationens framställande skulle ha lämnats av kammaren, så beklagar jag detta tekniska missöde.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Vi skall här inte gå in på någon konstitutionell debatt, men jag föreställer mig att en interpellation är någonting som inte bara angår den som har framställt interpellationen utan i allra högsta grad även övriga ledamöter av kammaren, vilka — eftersom det är fråga om en interpellation — bör beredas tillfälle att delta i debatten. Och den interpellation det här gäller har hittills inte stått på någon riksdagens föredragningslista.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag är självfallet fullt beredd att förutom det svar som jag omedelbart här lämnade herr Bohman också besvara interpellationen, när den har blivit uppförd på kammarens föredragningslista och i vanlig ordning kommit in i riksdagsmaskineriet.

Jag vill bara påpeka för herr Bohman att jag här har följt en praxis, som en gång initierades i riksdagen av förre utrikesministern Östen Undén.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Ingen skulle vara lyckligare än jag, om statsministern även i andra hänseenden i sitt handlande följde förre utrikesministern Undén.

Slutligen vill jag uttrycka den förhoppningen att statsministern, när han har funderat ytterligare över de viktiga frågor som jag har tagit upp i min interpellation, kommer till ett annat resultat än det som innefattas i det mycket korta svar han här gav. Frågan är alltför betydelsefull för att behandlas på det sättet.

Överläggningen var härmed slutad.

Kammaren medgav att ifrågavarande interpellation fick framställas.

§ 12 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 35 angående anslag för budgetåret 1971/72 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.

Nr 36 angående social utbildning och forskning m. m.

Nr 37 angående vuxenutbildning

Nr 40 med förslag till växtförädlarrättslag m. m.

Nr 47 angående statligt tidskriftsstöd

Nr 51 med förslag till rennäringslag, m. m.

Nr 53 angående godkännande av överenskommelse om ändring i samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige m. m.

Nr 62 angående inrättande av statens livsmedelsverk m. m.

Nr 63 angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.

Nr 64 angående län m. m. till Norrbottens Järnverk AB

Nr 66 med förslag till lag om skattefrihet för ersättning till neurosedynskadade

Nr 67 angående godkännande av protokoll angående ömsesidig befrielse av luftfartsföretag och deras anställda från erläggande av skatter, upprättat i anslutning till överenskommelsen mellan Sveriges regering och De Socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering rörande luftfartsförbindelser den 31 mars 1956

Nr 72 med förslag till lag om ändring i förordningen (1956:629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Nr 78 angående extra studiemedel för andra halvåret 1971

Nr 80 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1971/72

§ 13 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 22 mars av

Nr 157 Fru *Sundberg* (m) till herr utbildningsministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen för vissa hushållslärare:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att trygga sysselsättningen för de hushållslärare som friställs från de kommunala yrkes-skolorna på grund av gymnasiereformen?

den 19 mars av

Nr 158 Herr *Möller* i Göteborg (fp) till herr civilministern angående åtgärder för att skydda barn mot drunkning:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga för att förbättra bestämmelser och framför allt deras efterlevnad så att barn bättre skyddas mot drunkning?

den 23 mars av

Nr 159 Herr *Signell* (s) till herr industriministern angående lagring av kemikalier inom anläggning för utvinning av uran:

Anser herr statsrådet att utvinningen av uran vid AB Atomenergis anläggning i Ranstad kan fortsätta om giftiga och svår förstörbara kemikalier lagras inom anläggningen?

Nr 160 Herr *Boo* (c) till herr industriministern om förläggande av oljeraffinaderi till södra Dalarna:

Avser statsrådet att fortsätta utredningsarbetet och överväga förslag i fråga om transport av olja i rör till Mellansverige och lokalisering av inlandsraffinaderi till södra Dalarna?

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 16.42.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert